

החולץ ליבמתו

פרק רביעי יבמות

מח.

עין משפט גב מצוה

קמב א מיי פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טו"ט"ע י"ד סיון רסו סעיף סד:
 קמב ב מיי פ"ד מהל' אסורי ביאה ה' ט סמג לאוין קח טו"ט"ע סס סיון רסו סעיף ג:
 קמב ג מיי שם פ"ג ה' יג סמג שם טו"ט"ע סס:
 קמב ד מיי פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג עין קנז:

תוספות ישנים

א) והא דלא שני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי במער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מדר"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא איתא מיירי ציית השחי וציית הערוה. והא דקאמר המעביר ציית השחי וציית הערוה ה"ו לוקה ר"ל מכת מדרות מדרבנן. דמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר ציית השחי וציית הערוה ה"ו לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מדר"ס. ומשני מאי לוקה מכת מדרות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מיירי בכל אברים מדרגא מפרש ציית השחי וציית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר ציית השחי וציית הערוה לוקה:

א) גיטין לת. מיר סכ: קידושין עב. ט. ש[מות יב. א (דש"ל). ד] ש[מות יב. א] (ואלי ג' דף כב:). ז"ל בשאר אברים ומשני י קאמר רב כו מהש"ל.

תורה אור השלם

1. וכל עבד איש מקנת קספו ומלאתה אותו אז יאכל בו. שמות יב מד 2. והבאתה אל תוך ביתך וגלתה את ראשה ועשתה את צפורה. דברים כא יב 3. ומפשת בן שאול ירד לקראת המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס למן היום לכת המלך עד היום אשר בא בשלום.

4. והסירה את שמלת שביה מעליה וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירד ימים ואחר כך תבוא אליה ובעלתה עד היום אשר לא יאשה. דברים כא יג

גליון הש"ס

גמ' ולא עבד אשה. עין מהרש"ל לקמן ע"פ ע"כ דה"ה כגון שהיה אביו: שם ה"ז דאפילו רבנן מודו. עין קידושין דף סג ע"כ מ"ה אלא עממה: ע"כ מ"ה דה"ה עבד וכו'. ואמאי יחלונו בעל כרחו. עין ע"ז דף טו ע"כ מ"ה ע"כ:

הגהות הב"ח

א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' ואר"י דהכי פריך. י"ב כוננו במיון זה למה שמילתו המוס' בקידושין דף טו ע"כ ד"ה למה ליה ע"כ ועין עוד בפרק השולח דף לא המוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בשרהל (קדושין עב.). הגמ' תנולס כלי משתנות (בדרים כא יב).

ומותר בה מיד. אלמא לרי שמעון עבד אין לר"ך לקבל בשעת טבילה שחרור ולרצונן דלא הוה תקנתא דהכי סברי לר"ך לקבל: עבד איש ולא עבד אשה. בתמיה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוה כשאר עבדים. אלא ע"כ ה"ה איש אעבוד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא ימירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתא איתו"ס בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לבן איש ואי לא כתיב איש ה"ה האי עבד לאו למעוטי בן אתמא אלא היא גופא אינטיריך לאשמעינן דמילת עבדים מעכבא בפסח. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול וכן דעת ומלתא איתו בעל כרחו ואי אתה מל בן ה"ה [שהוא] איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול כל זכר ולא כתיב זהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: ורצנן. כסם שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב זהו איש: ק"ה אי אתה מל בן. ומילתא בעלמא היא ולא הקיסא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודית לן בצנן ה"ה לעבד נמי דאין מנגיירין בן דעת אלא מלוננו: אימור דקא שמענא לרצנן. דפליגי אדרבי שמעון דלא הוה תקנתא: ציפס תואר דלא שייכא במזות אצל עבד. שהא אלו כמה ימים וניהג עליו מנות שההגות בעבד מי שמעט לכו דלר"ך לקבל: לענין טבילה הניא. ששנייה שום טבילה שזריים לטבול כשצאין לכלל ישראל גמור אצל לענין קבלה לא השווו דעבד אין לר"ך לקבל בשעת טבילה שחרור: סקון. אכפריים קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: עשיה בראש. כלומר נאמר שם מיקון מלוה בראש דכתיב וגלתה: לא עשה רגליו. לא קפץ כפרני רגליו: ולא עשה שפמו. לא גלג שער שפמו. אלמא עשיה קרי להעברה:

אל"א עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונט' בשלשן שני דעבד איש אע"ג שהוא גדול וכן דעת ומלתא איתו וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי ציית המול לו כל זכר ולא כתיב זהו איש כמו גבי עבד ודבר תימיה פירש דקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בצנים שגולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא גולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ונראה דלא לר"ך קרא למידרש מנייה ואי אתה מל בן איש בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטבילין אותה בעל כרחו מדא"ל ר"ך רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין לר"ך להמתין ולא נקטיה אלא לפירושי מילתיה דרשב"א דקאמר דמתחלה כופין לשם שפמות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרצנן כסם שאי אתה מל בן איש נקט נמי דרצנן שמעון בן אלעזר לאשמעינן דאע"פ שאי אתה מל בן איש בעל כרחו עבד אתה מל בעל כרחו תימיה דרשב"א קאמר לקמן דאין משהין אותו בל"י מפני הפסק טהרות עבד שאינו רוצה למול ומשמע דזוקק למוכרו ו"אמאי ימהלנו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אית ליה דבסולח (גיטין דף נט: טו.) נתיאשתי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ליה היאה דשמואל דבסמוך וא"כ דרש עבד איש אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מנגלל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מלות ועוד דאין טוב לחייבו צמזום מאחר דאין חפץ לקיימם: המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור. תימיה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרט בעבד כנעני יפקירנו ולימא

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב יכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא בשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושארין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקין לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במזות אבל עבד דשייך במזות הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר: כי תניא ההיא לענין טבילה תניא רבנן וגלתה את ראשה ועשתה את צפורה רבי אליעזר אומר תקוין רבי עקיבא אומר תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן גיוול אף כאן גיוול וראיה לדברי רבי אליעזר ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר ובכתה את אביה ואת אמה

ליה בצפי בי תרי זיל דהכי דייק צפ"ק דקידושין (דף טו. טז.) גבי עבד עברי למה לי שטרט לימא ליה בצפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (ל) למה לי שטרט לדחות לשון עמנו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעמנך יאמר לו בעל פה דס"ד דאין לר"ך אלא מחילה מחוץ שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אצל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קנינים של עבד צפ"ק דקדושין (ל) וי"ל דלא חשיב אלא קנינים שמקנה הרב לעבד עמנו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עמנו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מיילי לא קמיני דקאמר התם לענין חליפין ומנא לידן מילתא דאיתא דמטלטלין לא קמיני: עשה רגליו. פי' בקונטרס כפרני רגליו ולרי' נראה דהיינו שער ציית הערוה דהכי משמע פרק מלות חליפה (לקמן ק.) גבי מן הארכוזה ולמעלה חליפתה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכוזה ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישנא מעליא מכאן אין ראייה דשרי לגלג שער של ציית הערוה דשמואל מדרבנן אסור אצל בריש פרק ב' מזירים (מיר נח.) קאמר רב צהדיא מיקל אדם כל גופו בתער אפילו שער ציית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער ציית השחי וציית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב צהדיא קאמר כעין תער וא"ת דבתר הכי קאמר צעי מנייה רב מרבי חייה מהו לגלג א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גבול יש לו משמע דמספרים צעא מנייה אי שרי דאי בתער מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלג במספרים ושמואל רב לא קבלה מרבי חייה ור"ת מפרש דבתער צעא מנייה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה מיקון ואין דומה כלל למיקווי אשה שאין זה משום ייפוי אלא משום דער שגדל יותר מדאי ואפילו בתער אית לן למישרי ולפי זה לר"ך לומר שלא היה יודע צרייתא דלעיל שאוסרת וזה"ל גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער והתניא המעביר כו' כי קאמר רב צהדיא אכריס ופשאר אכריס מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי שחרור אלא מדרבני סופרים ומשמע ליה דלא יריי היא צרייתא א"ל (בשאר אברים אע"ג צדיצית השחי וציית הערוה נמי איירי כדמוכח בתר הכי דכי קאמר רב צהדיא כי תניא ההיא בתער ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספרים וציית השחי וציית הערוה אפי' במספרים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיהו זה"ל של אספמיא כתוב אלא הא בתער והא במספרים והדר ציה משינויא קמחא דשני כי קאמר רב צהדיא אכריס א) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלג בתער אצל במספרים שרי אף ציית השחי וציית הערוה ובערוך בערך גיווסטרטא גורם כגירסת ספרים שלנו ובתשובת הגאונים שרי לגלג ציית השחי וציית הערוה כי מגלג כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאיירי במזורה דפשיטא הוא אלא במגלג לרפואה כיון דמגלג כל גופו אין זה ייפוי אלא ניוול ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מזורה שיהא עשה דמזורה דוחה לאו דלא ילבש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא: